

STIG WENNERSTRÖM

Stig Wennerström, flygöverste och spion, dog i mars 2006.

Sex, politik eller pengar är de fållor alla spioner kan sorteras in i. Alfred Redl, spionchef i Österrike-Ungern, lockades i fällan med en pojke som bete; den brittiske mästerspionen Kim Philby hoppades kunna förändra världen; Stig Bergling gjorde det för pengarna. Detta för att nämna tre som under olika tider tjänade Moskva i hemlighet. Fast Stig Wennerström glider undan den som försöker ringa in honom och hans motiv. Själv trodde han nog att han gjort världsfreden en tjänst. I rätten sa han en dag att han nog, innerst inne, var socialist.

Hans gripande, dagen före midsommarafton 1963, sände en chockvåg över Sverige som fortplantades ända bort till Washington. En svensk överste, diplomat, med arbetsrum på utrikesdepartementet och villa i Djursholm! Alla som var med minns löpsedlarna, de skrämde samtalen vid middagsborden. Dittills hade svenska spioner varit kommunister, tyskvänner, underhuggare. Stig Wennerström visade oss att ryssen fanns överallt.

Han föddes 1909 i Stockholm. Fadern var en sjöofficer som stannat i karriären; det påstods att han var lat. På ålderns höst försvann han in i tystnad och sinnessjukdom. Modern var snäll och omtänksam och kom från en officersfamilj. En skolkamrat minns honom som ensam på skolgården, en annan sa att han hade något flickaktigt över sig.

Det fanns en bror också. Wennerström nämner honom i polisförhören: "En broder. Psykiskt efterbliven. Död i unga år." Brodern dog alls inte i unga år. Han bodde ömsom hemma, ömsom på hem och institutioner, gick bort när Stig Wennerström hunnit bli trettiosju och löjtnant vid det nyinrättade svenska flygvapnet.

Det fanns sånt som Stig Wennerström inte gärna pratade om.

Hans kollegor i flygvapnet har berättat om en ovanligt målinriktad, kontrollerad ung man. När de andra åkte in för att dansa och dricka lättgrogg på Stadshotellet i Karlskrona satt Wennerström kvar på sitt rum; från rummet hördes ljudet från de ryska språkskivor han skaffat på inrådan av en farbror. Officerare som kunde ryska

hade mer än en väg att gå. Den enda gången någon kunde erinra sig att Wennerström tappat kontrollen var när en kollega spillde en grogg över hans nya spelbord.

Två gånger störtade han; båda gångerna hade han inte riktigt bemästrat situationen, antagligen gripits av panik. En överste och sedermera flygvapenchef misstänkte att Wennerström var flygrädd. Någon flygare var han inte. Någon kommande flottiljchef var han heller inte; han hade svårt att leda trupp, utmärkte sig inte på annat sätt än genom sin starka pliktkänsla. Så vad skulle man göra med honom? underlydande har dock vittnat om Wennerström som en ovanligt bussig officer. Diplomatin skulle bli hans väg. I januari 1949 anlände han till Moskva som flygattaché, fortsatte därifrån tre år senare till Washington och där talade man länge efteråt om de cocktailpartys han och hans Ulla-Greta ordnade. Alla som räknades var där. Den som inte sett Wennerström vet inte vad ett societetslejon är, sa någon. Han visste att föra sig, behärskade till fulländning småpratets konst, höll reda på vad alla hette och gjorde aldrig bort sig. Hans kontakter med både den amerikanska och sovjetiska underrättelsetjänsten lämnade andra militärattachéer gröna av avund. En envis kriminalkommissarie (Otto Danielsson) och en uppmärksam städerska (Carin Rosén) fick lejonet på fall. Hans brott var solklart - han hade lämnat ut allt han kom över till sina sovjetiska uppdragsgivare, inklusive det svenska luftförsvaret, och det hade han gjort åtminstone sedan 1948 - men när utredarna pressade honom på motivet halkade han runt, blev illamående. Frivilligt blev han säkert inte spion, pengar var inget problem, så utpressning ligger nära till hands. Ryssarna måste ha vetat att Stig Wennerström lämnat uppgifter till tyskarna under kriget; kanske tog han betalt. Det är möjligt att de berättade det för honom. Det är möjligt att de sa: Vad ska vi göra åt detta, herr Wennerström? Det är möjligt att han drabbades av panik när han såg sin påbörjade karriär redan i spillror.

Anders Sundelin

Fokus 7/2006